

Малка туристическа библиотека

НИКОЛАЙ КОЛЕВ

БЕГОВИЦА

МЕДИЦИНА И ФИЗКУЛТУРА

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Ив. Панайотов (председател), В. Петров, В. Севова, Г. Данов, Ив.
Коняров, С. Нейков, Хр. Томов

М а л к а т у р и с т и ч е с к а б и б л и о т е к а

НИКОЛАЙ КОЛЕВ

БЕГОВИЦА

Медицина и физкултура
София • 1977

Хижа Беговица е нова, просторна средищна хижа. Тя се посещава от много туристи, които навлизат в планината откъм гр. Сандански и х. Пирин. Беговица е удобна за маршрути до Каменица, Яловарника, Куклите, до Тевното езеро или през Атмегдан, Мало и Голямо Спано поле до х. Вихрен. От нея водят пътеки до Чаирските езера, до Беговишки и Мозговишки рид, до х. Демяница и пр.

В брошурата е дадено описание на хижата и на възможните маршрути от нея и до нея.

Обхватът на нашата тема включва както долината на р. Беговица с целия ѝ басейн, така и Беговишкия рид и частта от Каменишкото било, представляваща източна граница на този басейн.

Долината на Беговица има обща посока приблизително изток—запад и започва от двата циркуса, образувани между върховете Каменица и Яловарника. Тя завършва при сливането на р. Беговица с р. Башлийца в местността Попина лъка.

От север тя е очертана от Беговишки рид, който започва от Каменишкото било и е вододел на реките Беговица и Мозговица. През този рид току под самата Каменица е минавал старият винарски път от Беговица през Белемето и Мозговишката (Превалската, Демянишката) порта за долината на Демяница и Банско. От това време на рида са останали две големи каменни пирамиди, които ясно и отдалеч сочат превала на пътя през Беговишкия рид, затова мястото се нарича Беговишки превал.

Северната страна на Беговишкия рид е ясно очертана. Тя е със скали и клек, докато южната е с по-заоблени форми, макар и доста стръмни, с редуващи се тревни и клекови участъци. Слизайки надолу, ридът постепенно става горист. Гората го покрива плътно чак до края му. В средната си част този рид се разделя на две рамена, като южното очертава поречието на реката чак до водослива ѝ с Башлийца, а северното продължава на запад и очертава Беговишкия рид откъм Мозговица.

От изток долината граничи с Каменишкото било, което е най-дългото странично било на Пирин. То започва на юг от вр. Кралев двор и завършва при с. Пирин. Това било е вододел на двете най-големи пирински реки — Пиринска Бистрица и Санданска

Бистрица. От вр. Кралев двор до вр. Куклите билото има подчертан алпийски характер, а по-нататък е заоблено.

След Яловарника Каменишкото било стръмно се спуска към превала между този връх и вр. Зъба, след който следва превалът между Зъба и Куклите¹. Започва стръмно изкачване към билото на вр. Куклите. Това било завършва на юг с вр. Голена. То излиза извън очертанията на Беговишкия басейн и затова ние следваме билото, което се спуска към Солицето.

От западната си страна билото на Солицето е със стръмни сипеи, каменни хармани и гнезда клек, под които извира малък поток, който се влива като десен приток на Крива река и от който е водохващането на х. Беговица.

От Солицето се спуска едно ребро в западна и след това в северозападна посока. То е вододел между потока, от който е хваната водата на х. Беговица, и Крива река.

Следвайки билото на юг, стига се до вр. Кельо. Някои наричат този връх Арапски гроб, но аз смятам, че той е следващият пореден връх, известен, също и като Коцов гроб, който е между Кельо и Стефанов връх. Овчарите твърдят, че Арапски гроб е местността в подножието между Стефанов връх и Коцов гроб. Те свързват имената на Стефанов връх и Арапски (а не Арабски) гроб с легендата за борбата, която се е състояла по тези места между говедаря Стефан и пехливанина на местния бей (черен арапин), при която Стефан успял да вдигне арапина във въздуха и с такава сила го тръшнал на земята, че той не мръднал.

На запад от вр. Кельо се отделя ридът Разкола, който надолу се разделя на две и се спуска чак до

¹ През този превал минава пътеката от х. Пирин по Башмандра (Средната река) покрай Беговото (Кукленското) езеро за х. Беговица.

долината на р. Санданска Бистрица, на юг от х. Яне Сандански (Попина лъка). В най-горната си част този рид се нарича Котарите.

С Разкола завършва очертанието на басейна на р. Беговица, защото този рид е вододел между Крива река, която е приток на Беговица, и р. Разсланковица, ляв приток на р. Санданска Бистрица, в която се влива под Попина лъка.

Както е известно, през плеистоцена (квартериера) Пирин е бил заледен над 2200 м от северната страна и над 2300 м от южната страна. Планината е била подложена на продължителна ледникова дейност, която е оформила релефа както на нейните върхове, така и на нейните долини и циркуси. Острите нарязани и накъсани очертания на върховете, ограждащи басейна на р. Беговица, като Каменица, Яловарника, Зъба и Куклите, са оформени под мощното действие на леда. Под действието на леда, респективно на ледника, който е лежал върху долината на Беговица, е оформена и долината. Макар и тази долина да няма идеалната коритовидна (U-видна) форма на долината на Третата (Голямата) река, все пак типичните за заледяването явления и действията на ледника са налице и могат лесно да се забележат. Слизайки отгоре надолу по реката, лесно се забелязват няколко трога с типичните овчи гърбици (огладени от ледника гранитни скали), които очертават по долината няколко последователни тераси. Освен това типичен ледников циркус е и циркусът Беговото (Кукленското) езеро. Неговият страничен ледник се е спускал стръмно към долината на р. Беговица по западния стръмен скат на вр. Бегова капа, т. е. най-западния връх на малкия хребет, който се отделя от Зъба и който, гледан от х. Беговица, често се смесва със Зъба, защото остро се извисява над долината. Ледници е имало и под Солището — единият от северната му страна, а другият от западната

Наименованието Беговица се среща и другаде в България. Обикновено това наименование се свързва с местния бей, чиято собственост са били местата, поради което и местното население ги е означавало

Долината на р. Беговица с нейната коритовидна форма. Част от Каменишкото било - Яловарникът, Зъбът и Куклите

като бегови владения. Няма причина да не се приеме, че и в тези случаи името на реката и нейната долина са свързани с някой бей.

Началото си р. Беговица води от малкото Беговишко езеро, което лежи в най-горната тераска на малкия циркус, образуван между южната страна на

Каменица, Каменишкото било и така наречената от мене Беговишка чучка. Това езерце е твърде малко и изтича под голямата морена, която го обгражда. Също така към началото на Беговица спадат и няколкото

Горно Беговишко езеро

извора, намиращи се в циркуса и равнинната площ под Яловарника. По-надолу реката прибира водите на няколко потока, спускащи се от южния скат на Беговишкия рид, а под голямата морена на Беговишка капа в нея се влива и потокът, изтичащ от Беговото (Кукленското) езеро. Оттук надолу реката е вече доста пълноводна, прави хубав пад при третата тераса, приема от дясната си страна още няколко поточета и достига крайнината на гората, където

я пресича пътеката от х. Беговица за Беговишкия превал, Белемето и т. н.

Навлизайки в гората, реката достига района, където се намира х. Беговица, след това се спуска стръмно в гората, приема отдясно не наименувания поток, образуван от потока, който се спуска между двете рамена на Беговишки рид и потока от южното рамо на Беговишки рид, и достига до водослива със своя най-голям приток — Крива река. На това място сега е изградено водохващането на каскадата “Пирин”, което приема в канала, идващ откъм водохващането на р. Мозговица и р. Башлийца (в този канал са включени и водите, идващи по канал от река Сърчалийца), както водите на р. Беговица, така и водите на Крива река. Оттук надолу в коритото на р. Беговица остава свършено малко вода, ревят на реката изчезва и тя приглушено ромоли надолу към вливането си в Башлийца. Мястото е закътано в гората и непосредствено до завоя на шосето от Попина лъка за Туричка черква и х. Беговица. По-рано тук бучаха мощно двете реки — Башлийца, приела водите на влялата се в нея Мозговица, и Беговица, за да отбележат, че оттук нататък реката става вече Санданска Бистрица. Сега шумът на двете реки е слаб и спокоен. За сметка на това тяхната мощ е вградена в каскадата “Пирин” и дава енергията на трите водоелектрически централи, построени по течението на р. Санданска Бистрица: ВЕЦ “Тremoщица” — на 2 км под Попина лъка от дясната страна на шосето за гр. Сандански; ВЕЦ “Лиляново” — на близо 2 км пред село Лпляново от лявата страна на шосето, и ВЕЦ “Сандански” — на 1 км пред града от дясната страна на шосето, като се слиза от Попина лъка. Първата от тези централи, получава водата по напорен тръбопровод, спускащ се от изравнителния басейн, изграден в местността Туричка черква, който, гледан от близките и далечните височини, блести като голямо пиринско езеро. Край него е построена кокетна сграда за обслужващия

каскадата персонал. В този басейн се вливат и водите на река Разсланковица, така че в каскадата са включени всички възможни водни източници на Пирин от южната страна на централното било, като се почне от Муратов връх до Кралев двор и от последния връх по Каменишкото било чак до вр. Кельо. Това е един огромен водосборен басейн, който едва при народната власт бе включен в енергийните източници на нашата страна, така необходими за стопанското ѝ развитие. Сега на дневен ред е изграждането на каскадата “Пиринска Бистрица”, която ще събере водите на всички реки и потоци от Кралев двор до южния край на централното пиринско било и от източната и северната страна на Каменишкото било до неговия край.

Долината на Беговица е просторна и слънчева. Тя е сравнително малко обрасла с огделни гнезда клек по поречието ѝ в горната му част, вследствие на което до завладяването ѝ от гората тази долина представлява прекрасни пасища. Тя, както и долините на Трите реки, е под благотворното потопло беломорско влияние (средната годишна температура на гр. Сандански е 13 градуса, а на Банско — 9 градуса), поради което на времето в нея са пасли огромни стада от едър и дребен добитък на светиврачкия бей и влашкото пламе турчани, чиито поселища са били по Санданска Бистрица в местността Тремошница. Лете власите са излизали със стадата си нагоре по долината. Впрочем влашките и куцовлашките стада са пасли почти навсякъде из целия Пирин. Следи от власите и куцовласите са останали и досега в наименованията, които са получили някои местности в планината. Така в района над х. Беговица, в крайнината на гората, покрай която тече потокът, спускащ се откъм Селището, има една хубава поляна с прекрасен изглед към Атмегдан, Спано поле и Синаница. На нея власите се събирали при разни тържествени случаи и празници, правели са големи курбани и са

играели своите хора, поради което местното население нарекло тази поляна Влашко хоро. Така е известна тя и до днес. Остатък от власите е и наименованието на местността Туричка черква, намираща се на около 3,5 км нагоре по шосето от Попина лъка за х. Беговица. Близко до поляните на тази местност влашкото племе туричани си построило малка черква, за да могат пастирите да извършват през лятото богослужение в нея и да не слизат в зимните си поселища. Останките от тази черква и досега личат добре. Сега в тази местност Комитетът за отдих и туризъм е създал голяма почивна база за своите служители от цялата страна, които със семействата си прекарват тук своята отпуска. За целта комитетът е използвал няколкото постройки, останали от строежа на каскадата “Пирин”. Също така има и една хубава постройка, която сега се използва за почивна станция на Енергопроект. За съжаление трябва да отбележим, че нанесените дълбоки рани на планината и нейната фауна при строежа на каскадата ще личат още дълго време, защото, макар и да е завършен строежът, всичко е оставено без каквато и да било грижа за отстраняване на пораженията, нанесени на околната среда, и за възстановяване на дивечовото и рибното богатство.

Гората в целия басейн на Беговица е прекрасна и сравнително още запазена. Тя е предимно от смърч и бор, но тук се срещат и групи на бяла мура. В по-ниските части, напр. към Попина лъка, се появява и букът, а над горския пояс господства клекът, който в някои части, например от север и запад на Солището, е много гъст и висок.

В най-високите части на долината растат типичните за нашите високи планини дребни цветенца, като минзухара, малката иглика, дребната соланелка, малкия карамфил, маргаритката, алпийската незабравка и различните видове каменоломки, а на някои места по билото се среща и

алпийската тинтява (енциан). По-надолу се срещат омайничето, планинският божур, теменужката, алпийските макове (жълти и оранжеви), великденчето, обикновената иглика, жълтата перуника, петлугата, жълтата и петнистата тинтява, петровият кръст, жълтото лютиче, алени и розовочервени карамфили, синьовиолетовите камбанки, ухаещата мащерка и всички други известни от флората на Пирин цветя и билки. Подбилната част на долината се освобождава от снега обикновено към края на май, но в ниската част, където югът се чувства доста осезателно, пролетта започва още в края на март. Тогава ливадите и гората бързо се изпъстрят с цветовете на синята тинтява, ригана, валериана, кантариона, равнеца, мащерката, диланката и др., а дъхът на здравеца се смесва с дъха на свежата гора.

По високите места и малко по-надолу вирее боровинката, а от клека надолу — ягодата, малината, къпината, които на места са в голямо изобилие. В ниските части се появява и шипката. Срещат се и всички видове гъби, на някои места в голямо изобилие.

Дивечовото стопанство в басейна на Беговица е сравнително бедно. За това допринесе твърде много няколкогодишната работа по строежа на каскадата “Пирин”, което стана причина една част от дивеча да напусне този район. От представителите на пернатия свят понякога може да се срещне глухарят, а много по-рядко лещарката. По-често се срещат кълвачи, свраки, сойки и планински чавки, а най-вече кукувици, врани, гълъби и гугутки. В по-ниските райони се чува и песента на славея. Орлите — тези царе на небесните висини, които преди години се виеха над Каменица, Яловарника и Куклите, са вече напълно изчезнали. Все още се срещат, макар и рядко, соколи и ястреби, а по-често — скалните яребици и скалните гарвани. Но и те постепенно намаляват и ако така продължава, няма да е далеч денят, когато нашите

планински върхове и била ще останат без пернати обитатели.

Все още по Каменишкото било до Голена се срещат единично или групово диви кози. Ако не са браконьерите, броят им би се увеличил отново, защото условията за тяхното съществуване не са се изменили много.

Мечки и вълци в този район няма, но понякога може да се появи някоя мечка, която се преселва от едно място на друго, тъй като в някои от районите на Пирин това животното все още намира убежище. Появата на вълци също така е възможна, но тя също ще бъде при преход от едно място на друго в планината.

Постоянни обитатели на този район, както и на повечето места в горите на Пирин, са дивите свини, зайците, лисиците, катеричките, таралежът и по-рядко невестулката. Срещат се и всичките видове нашенски змии и гущери.

В р. Беговица и Крива река се въди и нашата чудесна балканска пъстърва. Но и тя е застрашена от изчезване поради браконьерстване. В Беговишките езера риба няма.

ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ

1. Гр. Сандански — местността Попина лъка — х. Яне Сандански.

Естественият подстъп към Беговица и нейния район е град Сандански, в миналото известен като Свети Врач. Разположен е в полите на планината при изхода на Санданска Бистрица в полето, на 190 м н. в., на 80 км южно от Благоевград, близо до жп линията

и шосето от София за Кулата и Солун. От гарата за града има редовни градски рейсове.

Почти няма сведения, откога започва историята на този град, но през II—III век в него е кипял интензивен градски живот. Бил е укрепен с крепостна стена, имал е и голяма базилика с подова мозайка и храм, посветен на бог Асклепий. Известен е още от древността с термалните си извори. Според някои градът (или близката околност) е родно място на прочутия вожд на най-голямото въстание на робите в древния Рим— Спартак, от тракийското племе меди, което е населявало околността. Градът е съществувал под името Запапа до края на VI в., когато е бил разрушен. Възникнал отново през IX в., тъй като се споменава като град, Елизащ в състава на българската държава към средата на същия век — по времето на Пресиян.

Името Свети Врач, с което градът беше известен преди 9. IX. 1944 г., идва от прочутите му лечебни минерални води с температура 82° C, с които двамата лечители Козма и Дамян са лекували идващите отблизо и далеч болни. На славянски Свети Врач означава свети лечители. След 9. IX. 1944г. градът бе преименуван на гр. Сандански в чест на Яне Сандански — Царя на Пирин, забележителния революционер и водач на левицата във Вътрешната македоно-одринска революционна организация, смъртно ранен от платени агенти на цар Фердинанд на 22. IV. 1915 г. в местността Млаките, на запад от Попови ливади (Папазчаир). Гробът му е близко до Роженския манастир. Изграден е като мемориален паметник от пирински мрамор.

След войните 1912—1918 г. в града се заселили много бежанци от Егейска и Вардарска Македония, прокудени от гръцките фанариоти и сръбските шовинисти. Но до 9. IX. 1944 г. това беше едно незначително градче с беден поминък и ограничено местно значение. При народната власт започна

бурно развитие и днес това е един чудесен древен и млад град с близо 18 000 жители, а заедно с присъединените селища надминава 21 000. Тук бяха построени няколко завода и бяха създадени няколко предприятия, които дадоха нов поминък на населението и нов облик на града. Създаденият АПК даде от своя страна силен тласък на развитието на тютюнопроизводството, зеленчуковите и плодовите култури, лозарството и скотовъдството. Климатът на този район, който е най-топлият, най-сухият, с най-малка относителна влажност, минимум мъгли и максимум слънце в сравнение с климата на който и да е край на България, заедно с топлинните минерални извори, които лекуват най-различни заболявания, модернизирания бани, Балнеосанаториума, Климатичния санаториум и болницата с курортната поликлиника направиха града курортен център с републиканско значение. Ако това развитие продължи, Сандански ще стане и международен балнеоложки и климатичен център на НРБ.

При изхода на града към планината от двете страни на реката се простира на над 400 дка площ градският лесопарк “Никола Йонков Вапцаров”. Непосредствено до входа на парка вляво се намира железобетонният релеф на северен Пирин, изработен майсторски през 1960 г. от известния наш планинар Никола Миронски.

От другата страна на входа в парка почти срещу релефа се намира туристическата спалня на гр. Сандански. Тя е сравнително добре уредена и има 40 легла, но при нужда може да приюти и повече хора.

От гр. Сандански до местността Попина лъка има шосе, което започва от северната окрайнина на града по левия бряг на Санданска Бистрица. То минава покрай ВЕЦ “Сандански”, с. Лиляново, Рибовъдното стопанство, ВЕЦ “Лиляново”, ВЕЦ “Тremoщица” и след 18 километра достига Попина

лъка — планинския курорт на гр. Сандански. Тук санданчани са построили стотици малки и големи вили, в които прекарват летния сезон и почивните дни. За тяхно улеснение ГТП «Сандански» поддържа през лятото два пъти дневно — рано сутрин и следобед, автобусна линия. Рейсовите тръгват от автогарата. Тази автобусна връзка е голямо улеснение за туристите, които тръгват от Сандански за Попина лъка и х. Беговица. През сезоните, когато тази линия не се поддържа, може да се използват автобусите, които пътуват няколко пъти дневно до с. Лиляново през цялата година. Селото е на 8 км от града, следователно останалите 10 км до Попина лъка следва да се минат пеша.

В началото на Попина лъка, като се идва от гр. Сандански, непосредствено вдясно от пътя се намира х. Яне Сандански, по-рано известна като х. Попина лъка. Намира се на 1230 м н. в. Постройката е стара, но добре поддържана. Отворена е целогодишно. Разполага с 42 легла, малка столова в отделна постройка и има навес за лятна столова. Електрифицирана е, а водата ѝ е в двора и в кухнята. От южната ѝ страна на стотина метра се намира малък ресторант, който работи само през летния сезон.

Непосредствено до хижата е на завършване строежът на новата хижа Яне Сандански, която ще бъде модерна масивна постройка на площ около 210 кв. м. Хижата ще има три редовни и един тавански етаж, ще бъде електрифицирана, водоснабдена и с канализация, ще има мемориален кът и библиотека, голяма столова и кухня. Проектира се за 80 легла, но ще има възможност при нужда да приема и повече хора. Когато хижата бъде готова и започне да приема своите гости, това ще облекчи значително натоварването през сезона на х. Беговица, тъй като при излизане от гр. Сандански ще може първият ден да се остане и пренощува удобно в тази нова хижа.

На поляната срещу автобусната спирка се намират постройките на горското стопанство. Тук на 4 септември 1944 г. партизаните от отряда “Никола Парапунов” са провели голяма успешна акция за снабдяване с оръжие, като са обезоръжили една рота войници, разквартирувани в близките постройки. За тази акция на горския дом е поставена мемориална плоча.

2. Хижа Яне Сандански—х. Беговица

По шосето. От Попина лъка нагоре шосето продължава за Туричка черква и х. Беговица. На места пътят е доста изровен, особено след Туричка черква, но това не пречи леки и товарни автомобили да излизат не само до Туричка черква, която е на 3,5 км от Попина лъка, но и до х. Беговица, която е на 12 км разстояние от Попина лъка по този път. Можем да си представим какъв наплив от коли ще има, когато шосето бъде поправено!

Като се тръгне пеш по шосето от Попина лъка и се отmine завоят с малката виличка край него (зад нея е водосливът на Беговица с Башлийца), вляво се отбива път, който преминава по мост над Беговица. Тук е разклонът за част от вилите на Попина лъка и за х. Вихрен през Спано поле. Има табела,, която сочи, че разстоянието до тази хижа може да се вземе за 5 часа.

По-нататък шосето продължава и преминава през широк бетонен мост на десния бряг на Беговица. След малко се достига до втори мост, през който-то завива през реката вдясно и продължава за Туричка черква и х. Беговица. На това място има отклонение от шосето. Това е шосето, което отива до водохващането на Башлийца и Мозговица (и канала, който идва от Сърчалийца), под което се намира хубавата почивна станция на “Язовири и каскади”, останала също в наследство от строежа

на каскадата “Пирин”. До този разклон на шосето се стига от Попина лъка за около 20—25 мин, а оттук до казаното водохващане — за още около 40 мин.¹

Продължавайки през моста за Туричка черква, шосето постепенно набира височина. От двете му страни гората е великолепна. След няколко завоя то взема източна посока и като достигне подножието на Туричка черква, прави обратен завой и с една серпентина достига постройките на Комитета за отдих и туризъм. Дотук от Попина лъка със спокоен ход се стига за около 50 мин.

От Туричка черква за х. Беговица шосето продължава пак в източна посока. На места то е много изровено. При един завой, след като пресече малко поточе — десен приток на Разсланковица, вляво на пътя има хубава вода, която заслужава да бъде опитана.

Нататък шосето достига хубава поляна, където се разклонява на две: десният път продължава на изток за местността Котарите, докдето може да се излезе за около час и половина. Левият продължава за х. Беговица, което указва и една малка табелка. Фактически тук шосето взема обратна посока, като се изкачва постепенно по склона, който се спуска към долината на Разсланковица, прехвърля го, като завива вдясно, и отново навлиза в басейна на Беговица, вземайки североизточна посока. Следват няколко завоя, пресича се едно поточе, което е ляв приток на Крива река, и след около десетина минути се достига реката. Поляната, която следва, е Мечкина поляна. На това място шосето взема северозападна посока, пресича десния приток на Крива река и стига на хребета, който отделя Беговица от Крива река. Тук прави

¹ До водохващането има и пряка пътека, но е много стръмна. Тя започва непосредствено зад двете вилчки, които се намират над този завой на шосето.

завой на север и не след много достига мястото, където излиза пътеката от Попина лъка за х. Беговица. Маркировъчният стълб на това място е на по-малко от 5 мин от хижата.

Разстоянието от Туричка черква до х. Беговица се взема за около 1,45 ч. Пътят е живописен, но все пак едва ли заслужава да се отделят почти 3 часа за отиване от Попина лъка до х. Беговица, което е двойно повече, отколкото, ако се мине по пряката пътека, описана по-нататък.

По кратката пътека. От х. Сандански за х. Беговица се тръгва по шосето за Туричка черква. След десетина минути се отминава отделящият се вляво широк камионен път, който преминава през реката и завива в западна посока.¹ Малко по-нататък, преди шосето да премине по широкия железобетонен мост на десния бряг на Беговица, непосредствено-преди моста вдясно се очертава каменната пътека, която продължава направо, без да пресича реката. Тръгва се по нея, защото тя скъсява малко разстоянието до завоя на шосето, където то се разклоняват вдясно за Туричка черква, а вляво за водохващането на Мозговица и Башлийца.²

Пътеката за х. Беговица започва от този разклон веднага след като премине през моста на десния бряг на Беговица. Тук има и табела, която посочва в часове разстоянията до х. Беговица, Тевното езеро, хижите Демяница, Пирин и мест-

1 Този път е построен за нуждите на каскадата, преминава през най-горната (северната) част на курорта Попина лъка и продължава по-нататък към водохващането на Сърчалийца. Точно на завоя, където този път се отделя от шосето за Туричка черква, има табела, която указва, че по този път се тръгва за хижа Вихрен (през Голямо Спано Поле). Означени са разстоянията в часове и до хижа Беговица, Пирин и до местността Попови ливади (Папаз чаир)

2 Тук трябва да се постави табела, която да ползва, че това отклонение е за водохващането и оттам продължава старата пътека за х. Демяница през Чаирската порта

ността Попови ливади. Дотук от Попина лъка се идва за двайсетина минути.

В началото на пътеката се намират няколко малки вили. Пътеката е ясно очертана между тях и в началото е доста камениста. Наклонът още не е голям и след като се измине каменистата част, сравнително лесно се стига (през два паднали моста) до водохващането на Беговица и Крива река и включването им в канала, който идва от водохващането на Башлийца и Мозговица. Дотук от Попина лъка се идва за около 45 мин, като по времетраене може да се каже, че това е половината път от Попина лъка до х. Беговица. Тук трябва да се внимава, защото няма ясна маркировка, и веднага от канала да се тръгне по очертаващата се стръмна зигзагообразна пътечка, която върви в началото точно по хребета, който разделя р. Беговица и Крива река преди вливането им. Скоро пътеката се разширява и достига широката полоса на електропровода от Попина лъка за х. Беговица. Постепенно пътеката става доста стръмна и навлизайки отново в гората с няколко серпентини, излиза при стълба от маркировката за хижата, поставен на шосето, което идва от Туричка черква. Само след 5 мин от този стълб се отива в хижата. Разстоянието от Попина лъка дотук може спокойно да се вземе за час и половина.

* * *

Тръгвайки от Попина лъка за Туричка черква, може да се направи малко съкращение на пътя, като вместо да се върви по шосето, както бе посочено по-горе, използва се една стара пътечка. Тя започва от северната страна на последната виличка, от източната страна на поляната в местността Попина лъка. Началото ѝ с нищо не е означено и тя е доста обрасла, защото вероятно рядко се използва. След като излезе от гъсталака, пътечката ясно се оформя и започва стръмно да се изкачва. Излиза

на шосето за Туричка черква току над самата Попина лъка и по този начин спестява двадесетина минути от времето, което е необходимо за отиването до Туричка черква, ако се върви само по шосето.

3. Хижа Яне Сандански — х. Вихрен — 5 ч

От Попина лъка има маркирана пътека за х. Вихрен през Голямо Спано поле.

Тръгва се по камионния път за водохващането на Сърчалиица. Преминава се горната част на курорта Попина лъка, където са всъщност повечето от вилите. Пресича се коритото на Башлийца, изкачва се към вилите, разположени в северозападната част на курорта, след което се завива в северна посока и покрай бунгалата на почивната станция се стига до табелата, която сочи стръмно започващото изкачване по хребета на Душевадника, спускащ се откъм Спано поле и ограждащ Сърчалиица от източната ѝ страна. Качването е доста продължително, но пътеката е добре очертана и маркирана. Най-сетне се излиза на долния (южния) край на Голямо Спано поле и се тръгва, отдъхвайки от стръмнината, по добре изработената маркировка, при която на всеки стълб освен поредния номер са означени номерата и разстоянията между предшествувания и следващия стълб и азимутите, по които може да се стигне до тях при липса на видимост.

Следвайки спокойно стълбовете, пътеката започва да се изкачва нагоре по течението на Сърчалиица и при стълб № 40 тя се свързва с маркировката на пътеката, която идва от х. Беговица през Мозговица, Голяма и Малка Башлийца, Малка Сърчалиица за Голямо Спано поле и х. Вихрен. Продължавайки нагоре, пътеката минава покрай две от Спанополските езерца и достига превала на Спанополската или Бъндеришката порта. Оттук започва стръмно спускане между каменните блокове и мо-

Маркировъчният стълб N 40 на Спано поле

рените към Жабешкото езеро под Муратов връх, след което следва ново спускане през клека до втората тераса на р. Бъндерица, пресича се местността Равнако и скоро се стига до х. Вихрен.

Преди се минаваше много често от Попина лъка за Демяница или дори за Безбог през Чаирските езера и Чаирската порта. Тази пътека е най-късото

разстояние за тези хижи от Попина лъка, което всъщност значи и от Сандански за Банско или Добрините. Но сега тази пътека е изоставена, а маркировката е почти заличена.

Пътеката започва от водохващането на Башлийца и Мозговица. След като се премине това водохващане, по левия бряг на Башлийца започва доста обрасла, но все още очертана пътека, край която тук-там стърчи някой стълб от старата телефонна линия, която някога военните бяха построили от Попина лъка през Чаирска порта за Банско.

Отначало пътеката следва левия бряг на Башлийца, докато стигне водослива на Голяма и Малка Башлийца. Тук тя преминава през моста на десния бряг на Голяма Башлийца и се разделя на две: лявата тръгва по левия бряг на Малка Башлийца, а дясната тръгва по десния бряг на Голяма Башлийца, но скоро напуска реката, като завива наляво и се изкачва на хребета, който разделя двете Башлийци. Може да се върви по тази пътека, но за препоръчване е още от самото начало след моста да се тръгне по хребета, защото, макар и в началото доста стръмна, пътеката по него е по-пряка и няма никаква опасност за отклонение от вярната посока.

Излизайки постепенно нагоре, хребетът се разширява вляво, и вдясно. Трябва да се върви право нагоре — на север, без да се търси пътеката. Върви се по очертания коларски път вляво и по него се излиза на телефонните стълбове на мястото, където те излизат от гората. Ако се продължи без пътека в посока север, ще се излезе от гората и като се пресекат няколко овчарски пътеки, откриват се вляво стълбовете, които идват от крайнината на гората. Продължава се по очертаната пътека покрай стълбовете и скоро се пресича линията на маркировъчните стълбове, които бележат пътеката, идваща от х. Беговица за х. Вихрен през Малко и

Голямо Спано поле. Дотук от Попина лъка се върви около 2,15 ч.

Нататък телефонните стълбове ясно очертават пътя, по който трябва да се продължи (на някои от лях има табелки с азимутите и разстоянията). Пресича се Башлийца над вливането в нея на Чаирската река и постепенно започва изкачване през полянките между клековете към Чаирските езера.. Преминава се покрай тях и скоро се стига до превала на Чаирската порта. Тук стълбовете са изпадали и при мъгла, особено зимно време, човек може доста да се затрудни. Но като се слиза надолу и: се държи повече изток, непременно ще се попадне отново на останалите още телефонни стълбове и по тях се отива на пътеката, която слиза от Мозговишката порта покрай Превалските езера за х. Демяница. Тази пътека е вече добре маркирана, а на Тияците, където се слива с пътеката, която идва от Дженгалската порта за х. Демяница, вече няма никаква опасност за отклонение от правилната посока за Демяница.

От Попина лъка до х. Демяница по тази пътека може да се стигне спокойно за 4 и половина часа.

Хижа Беговица е разположена на 1750 м н. в.¹ в окрайнината на гората на една поляна близо до левия бряг на реката. Южно от хижата е скатът на хребета, който разделя долината на Беговица от тази на Крива река.

Хижата е масивна сграда на три етажа с приземие и тавански етаж. В партерния етаж се намират столовата, кухнята, стаята на управителя, лавката и преходен хол, а в останалите етажи са стайте с различни по брой легла, някои, от които

1

На хижата неправилно е посочена височината 1870 м.

Хижа Беговица

на два ката. В таванския етаж е общото спално помещение, но пак с пружини. В приземието се помещава туристическата столова с малък инвентар, както и складовите помещения и пералнята. Хижаа разполага със 148 редовни места, но при нужда може да приюти До 220 души. Често при крайна нужда това последно число далеч се надхвърля. Хижаа е електрифицирана, водоснабдена и канализирана, отоплява се с печки. Построена е и се стопанисва от туристическото дружество “Едел-

вайс” — гр. Сандански, което има в редовете си прекрасни активисти. Забележително е участието на Комсомола от града при събирането на необходимите за строежа на хижата средства чрез доброволни бригади за обиране изостаналите тютюневи листа (баберки) по блоковете след приключване на беритбата.

Хижа Беговица засега е най-добре стопанисваната пиринска хижа. Включена е в маршрутите на екскурзионното летуване както на наши, така и на чуждестранни групи. Поради това през летния сезон тук се поддържа ресторант, който работи главно за групите, но, от който могат да получат храна и самодейните туристи. Освен това на разположение на всички е лавката, която е сравнително добре снабдена и е открита целогодишно, защото я обслужва домакинът на хижата.

Поради своето разположение и като удобен изходен пункт за много маршрути хижата се посещава извънредно много, дори и зимно време. За да може да бъде ползувана зиме и от скиорите, непосредствено пред нея е монтиран малък ски-влек, който позволява на последните да се изкачват лесно и без умора по стръмния хребет на юг от хижата и да се спускат отгоре почти до реката.

Главните пътеки, които тръгват от х. Беговица нагоре по долината на реката, са две: за Тевното езеро и х. Демяница¹ и за х. Пирин през Солището и Кельова мандра.

От източната страна на хижата има маркировъчен стълб, на който са означени посоките и на двете пътеки: малко вляво тръгва пътеката за Тевното езеро, а направо нагоре (изток) започва пътеката за Солището и х. Пирин.

¹ С разклонението през Беговишкото (Кукленското) езеро за х. Пирин (вж. по-долу)

4. Хижа Беговица—Тевното езеро—х. Демяница — 5 ч

Тръгва се по пътеката за Тевното езеро, като леко се слиза към реката. Тук има показалец за отделящата се вляво през реката пътека за х. Вихрен. Пътеката за Тевното езеро продължава направо, като стълбовете на маркировката тук са доста близко един до друг, защото зимно време при мъгла туристът може лесно да се отклони от правилната посока. Пътеката криволичи и постепенно взема височина, докато излезе на по-равен терен, -след което леко се спуска малко вляво към реката и мостчето над нея. Тук, при стълб № 18, има табела, че местността наоколо се нарича Побит камък. Наименованието идва от една самотно стърчаща край реката скала, която народът много правилно е оприличил на побит в земята грамаден камък.

От хижата дотук се идва за около 30 мин. Пътеката продължава вече само по дясната страна на долината, като ту се приближава към шумно течащата река, ту се отдалечава от нея. Маркировъчните стълбове, които са поставени с оглед на зимното придвижване, почти следват очертаната лятна пътека¹. Няколкократно тя стръмно изкачва троговите прагове, някои, от които съвършено ясно сочат ледниковия си произход. Достига се до подножието на Беговншкия пре-

1 По-рано имаше показалец, който сочеше отделянето на пътеката вдясно през реката и под Бегова капа. Тя отиваше за Беговото (Кукленското) езеро, минаваше превала между Зъба и Куклите и по течението на Средната река (местността се нарича Башмандра) отвеждаше до х. Пирин. Сега няма табелка и ако туристът иска да тръгне по тази пътека, трябва да я търси внимателно при започването и от реката, където тя я пресича и на другия бряг веднага навлиза в клека. Старата маркировка на тази пътека - с боя по камъните и малки каменни купчинки, все още личи тук-там, но вижда се, че пътеката е изоставена и рядко се минава по нея.

Трогов праг в долината на р. Беговица. Зад него са върховете Зъба и Куклите

вал. Той се изправя стръмно насреща (2510 м). Вдясно долината на Беговица завършва с обширния циркус на Зъба, Яловарника и Беговишката чучка, чиято южна страна представлява хаотично натрупани каменни морени, а северната — тревиста мочурлива заравненост. Тази особеност на циркуса е пак резултат от различно действащите сили при движението на глетчера, който е лежал тук през ледниковия период.

Преди да се започне стръмното, но кратко изкачване към превала, до пътеката има малко из-

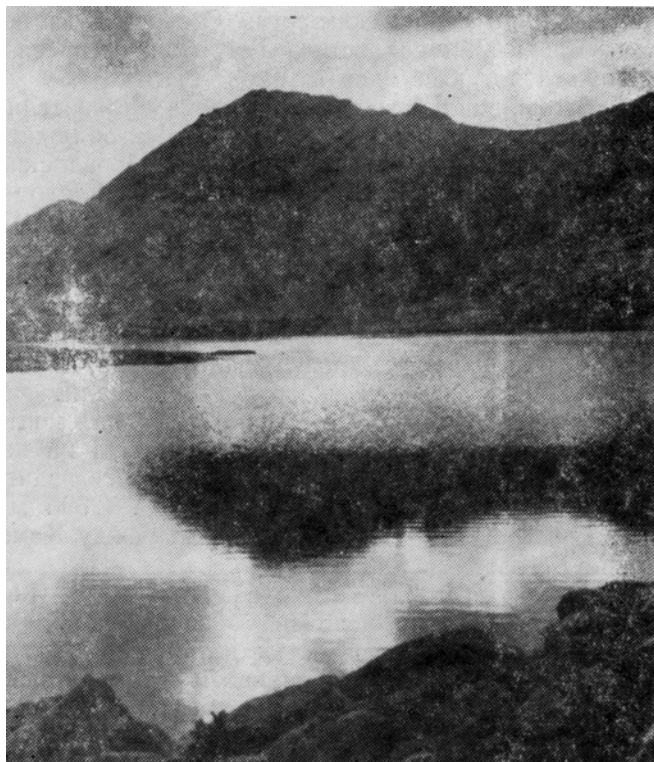
ворче, скрило се под камъните. След това за по-малко от 15 мин се достига Беговишкият превал. От хижата дотук се идва за около 2,15 ч.

От Беговишкия превал се открива внушителна гледка. Точно на север насреща е Мозговишката порта, вдясно следват масивите на Превалския чукар, Валявишкия чукар и Момин двор, а вляво — Мозговишкият рид с Мозговишкия чукар (2605 м). На северозапад се показват масивите на Вихрен и Кутела, а по-насам — и част от централното било. На запад погледът обхваща двойния профил на Синаница, а между Беговишкия и Мозговишкия рид се спуска надолу долината на Мозговица, цялата в клек. Ниско долу са живописните начални меандри на р. Мозговица и чудните пасища, които някога са гъмжали от многобройните стада на каракачаните. Вдясно над нас величествено се издига западният дял на масива на Каменица (2690 м), а право на изток се очертава превалът между Каменица и Беговишката чучка.

Спускането към Белемето е сравнително кратко, защото стръмнината увеличава бързината. Вдясно от пътеката се появява малък поток, който идва от южното подножие на Каменица и кой знае защо не е преодолял вододела между Беговица и Мозговица, за да стане приток на първата, а се спуска стремглаво към Белемето като първи ляв приток на Мозговица.

Маркировката и тук е отлична, стълбовете са поставени много сполучливо и това е много важно, защото при една по-гъста мъгла тук човек може така да се заблуди, дори и лятно време, че да не може да намери Мозговишката порта и евентуално Тевното езеро.

Започва изкачването към Мозговишката порта. То е доста стръмно, но не е продължително. От портата вдясно, т. е. на изток, се отделя пътеката за Тевното езеро, която сега е чувствително подоб-

Тевното езеро и Валявишки чукар

рена. Зимно време обаче тя е неизползваема, защото минава доста високо и траверсира стръмните спусъци на Превалския чукар, които са не само лавиноопасни, но при заледяване могат лесно да станат причина за неочаквано подхлъзване. От портата до заслона на Тевното езеро се отива за около половин час.

*От Мозговишката (Превалската) порта покрай Валявишкия поток за х.
Демяница.*

Веднага след като прехвърли Мозговишката (Превалската) порта, която се намира на централното било, пътеката се спуска с къси серпентини стръмно по камънака към Превалските езера, пресича потока, който идва откъм Чаирската порта, и продължава надолу право на север. Преди новото продължително спускане, което пътеката прави, за да слезе на Тиаците, тя приема отляво пътеката, идваща от Чаирската порта, край която има туктам изостанали телефонни стълбове, идващи от Попина лъка.

След като слезе на терасата на Тиаците, пътеката се събира с идващата отдясно пътека — от Поповото езеро (Папазгьол) за х. Демяница. Има маркировка.

От Мозговишката порта до х. Демяница се слиза за около 2 ч, а цялото разстояние от х. Беговица до х. Демяница се изминава за около 5 ч.

5. Хижа Беговица—Солището—по Крайна река — х. Пирин — 3,30 ч.

Пътеката от х. Беговица през Солището и по Крайната река за х. Пирин тръгва отначало право на изток през Полянките на гората. На по-малко от Ю мин се стига до хубава каменна чешма с чудесна вода и беседка. Паметна плоча напомня за срещите, които на това място са били устройвани от местната организация на БКП през юни 1943 и юли 1944 г.

По-нагоре след десетина минути се стига До един показалец и малко след него пътеката завива надясно, като леко се изкачва по ската и достига една поляна, из която още личат пораженията, нанесени на гората преди години, от падналата откъм Солището голяма лавина. През поляната протича рекичката, от която е водохващането за х. Беговица. По-надолу в поляната Влашко хоротя образува меандри и след това се спуска към Мечкина поляна, за да се влее като десен приток на Крива река.

Пътеката продължава на изток, като стръмно се изкачва край лявата окрайнина на гората и клека. Маркировъчните стълбове са поставени сполучливо и навреме ориентират за правилната посока на виещата се пътека¹. От стълб № 15 тя става много стръмна, но със серпентини извежда добре на Со-

¹ Все пак туристът трябва да внимава между стълбовете N 14 и 15 да не се отклони вдясно, тъй като тук има разклонение на пътеката, което води по старата изоставена маркировка на Солището, но която е много неудобна в сравнение със сегашната.

лището. Тази най-стръмна част от пътя се изминава за около 40 мин, а цялото разстояние от х. Беговица до Солището — за около 1,30—2 ч.

От юг Солището е чисто и открито пасище, но от север и северозапад то е стръмно, обрасло в гъст клек, на места прорязан от стръмни сипеи и скали. Пътеката от х. Беговица излиза в западния му край, от който Каменишкото било отново взема южна посока към вр. Кельо. Маркировъчните стълбове следват близко един до друг и това е много важно, защото при мъгла ориентирането по Солището е много трудно и ако се изпусне маркировката, туристът рискува да се загуби.

От стълб № 18, който е първият, като се излезе на Солището откъм Беговица, пътеката тръгва от дясната страна на реката, започваща от подножието на вр. Голена. Старата пътека продължава до края все така от дясната страна на реката, но новата маркировка по стълбовете между номерата 34 и 35 пресича реката, минава от лявата ѝ страна и до Кельова мандра продължава все от тази страна. Тук, при самите кошари, пътеката отново преминава на десния бряг на реката и надолу следва старата маркировка, която е много добра, с изключение на мястото, където достига вадата, която е отбита от реката. На това място трябва да се намери мостчето, по което се преминава на левия бряг на вадата, и покрай нея се продължава надолу. След около 15—20 мин вадата завива вдясно, а пътеката — право на изток и надолу. След десетина минути пътеката се раздвоява. Дясното разклонение се връща към вадата и я следва чак до местността Петрова черква — на пътя от Лоповската поляна за Мелник. За х. Пирин се продължава по пътеката право на изток, като се слиза все по-надолу, докато се излезе на Лоповската поляна. От Солището до тази поляна се слиза за около 2 ч, а от х. Беговица дотук се идва приблизително за 3,30 ч. От Лопов-

ската поляна до х. Пирин води широк камионен път, по който до хижата се слиза за около 20 мин.¹

Трябва да бъде възстановен старият винарски път от долината на Беговица направо за Мелник. Той започва от поляната Влашко хоро, където навлиза в гората с посока юг, излиза на Котарите, спуска се към коритото на Разсланковица, извива на запад и се насочва към подножието на вр. Елен. Но сега този път е неизползваем, защото е затворен от клека. Ако туристическите дружества в Сандански и Мелник си поставят задачата да почистят и маркират този път, ще се открие възможност за преминаване от Беговица за Мелник по течението на Черна вада и Доленската река, без да е необходимо да се отива до х. Пирин и оттам за Мелник.

6. Хижа Беговица—Спано поле—х. Вихрен — 6 ч.

Всъщност това е една стара пътека, която е позволявала да се преминава от долината на Беговица, като се пресича долината на Мозговица, чак в долината на Башлийца, в подножието на Атмегдан, а оттук да се мине било към Спано поле, било нагоре по Башлийца към Башлийска порта и надолу по долината на Бъндерица, било по Чаирската река през Чаирската порта за долината на Демяница. Но сега тази пътека е маркирана и понеже преминава през красиви места и е пряк път за посочените три направления, започва все повече да се използва

¹ Този камионен път е за Мелник през селата Кърланово и Сугарево. По него се извозват почти всички туристи, които тръгват от Мелник за х. Пирин, поради което старата маркировка за пешеходците от Мелник за х. Пирин е съвсем изоставена и на места се губи, но маркировката и сега е необходима.

от туристите. По тази пътека се тръгва и за Сина-ница.

Веднага след моста на река Беговица вляво с лек наклон започва широк мек път, който скоро завива вдясно, като прехвърля хребета на Беговишкия рид. След завоя пътят се стеснява, спуска се малко и пресича един малък поток, който със следващия поток образува десния приток на Беговица. По-нататък пътят излиза на една широка поляна, върви по западната ѝ окрайнина с посока север и при северозападния край на поляната достига споменатото второ поточе. След като го пресече, пътят преминава в тясна лъкатушна пътека, маркирана с червена и жълта боя. След това той пресича един стръмен склон с хаотично натрупани от бурите дървета, като отново навлиза в хубава гора и почти по хоризонтал стига до бучащата Мозговица. Тук трябва да се направи ново мостче, за да се улесни преминаването през реката, което при буйни води може да се окаже за някои невъзможно.

Мястото, където се преминава Мозговица, се нарича от местното население Бански гроб. Наименованието идва от погребания на това място банскалия, загинал при някаква злополука. Дървеният кръст на гроба и сега стои, прикътан в клоните на едно борче.

След Мозговица пътеката тръгва на запад по течението ѝ, но веднага се раздвоява, като лявата продължава надолу по реката, а дясната леко започва да се изкачва. Тук е необходим ясен маркировъчен знак, за да не се тръгне по лявата пътека надолу по Мозговица.

Като изкачи малко Мозговишкия рид, пътеката го прехвърля, завива вдясно и започва постепенно да се спуска към една обширна поляна с туфи от смрика. От юг тази поляна е оградена от току що прехвърления Мозговишки рид, а от север — от рида, който се отделя от Мозговишкия рид, и е вододел между малкото поточе, което протича през поляната, и

Чаирската река. Пресича се поточето и се продължава право на север към горния край на поляната. Тук пътеката не личи добре и не е достатъчно маркирана. Туристът трябва да внимава да не се отклони вляво и без колебание да се насочи право към седловината насреща. Тук непременно ще открие пътеката, която е тясна и скрита в началото на клека, но постепенно се очертава добре и след като изкачи височината, навлиза в клека. Тук тя е съвършено ясна и скоро излиза на левия бряг на Башлийца, доста под водослива на Чаирската река.

Дотук от х. Беговица се идва спокойно за 2 ч. Насреща се разкрива огромният циркус на Башлийца, обграден на запад от страничното било, отделящо се от Бъндеришкия чукар на юг и от Атмегдан, на север и североизток от централното било и от юг — от хребета, който разделя този циркус от циркуса на Чаирските езера. Мястото представлява обширно пасище.

С два маркировъчни стълба — единият на левия бряг на Башлийца, а другият отсрещно реката на около петдесетина метра, започва пътеката за Спано поле и х. Вихрен¹. Като се тръгне по нея, леко се

1 Виждат се телефонните стълбове, по които идва пътеката от Попина лъка за х. Демяница, която описахме на стр. 22. Ако се тръгне по нея оттук за 2-2.30 ч може да се стигне до тази хижа. Всъщност това е и най-краткият и лек път за директно преминаване от х. Беговица до х. Демяница.

Оттук е и най-краткият път за Бъндеришкия циркус и х. Вихрен. Но той не е маркиран и много трудно при мъгла се намира Башлийската порта (2530 м), което е възловият пункт за преминаване през Централното било и спускане към Бъндеришките езера. Затова този вариант за преминаването от х. Беговица за х. Вихрен много рядко се използва от туристите, още повече че бавното изкачване към Башлийската порта и също така дългото слизане от нея към дългото Бъндеришко езеро не дават възможност да се спести много време. От пресичането на Башлийца до Башлийската порта се отива за около 2 ч и приблизително за толкова се слиза от тази порта до х. Вихрен, но гледката от Башлийската порта както от южната, така и от северната и страна е незабравима. Затова при хубаво време заслужава да се мине през нея.

изкачва по обширните поляни под Атмегдан и после се спуска в подножието му, където вие меандри Малка Башлийца. Тук започва стръмно, но кратко изкачване през рядка смърчова горичка с посока малко косо и наляво, след което се излиза на широк превал, който фактически е вододелът между басейните на Малка Башлийца и на левите притоци на Сърчалийца. След това пътеката върви почти по хоризонтал с малки изкачвания и слизания и след като пресече няколко малки поточета, излиза на Малко Спано поле. След като премине Малка Сърчалийца, която се спуска от циркуса на Малко Спано поле, и се прехвърли хребета, който разделя Малкото от Голямото Спано поле, пътеката навлиза в Голямо Спано поле. Скоро отляво забелязваме маркировъчните стълбове на пътеката, идваща от х. Яне Сандански за х. Вихрен. При стълб № 40 двете пътеки се събират, като нагоре — към Спанополската (Бъндеришката) порта — продължават под обща номерация. Мястото е живописно и предразполага за хубава почивка край бреговете на Сърчалийца (тази река понякога се среща и под наименованието Сърчаница).¹

Дотук се върви след пресичането на Башлийца около 2 ч. За още толкова може да се изкачи Спано поле чак до Спанополската (Бъндеришката) порта и да се слезе до х. Вихрен.

Целият път от х. Беговица до х. Вихрен по маркировката през Спано поле може да се вземе за 6 ч (без почивките).

¹ От това място трябва да се подходи, ако искаме да излезем на Синанишката порта или искаме да продължим към Синанишкото езеро, или да минем по билото през Момин връх за Синаница, а също така и ако искаме да изкачим Синаница, без да минаваме по пътеката през портата и по-нататък по билото, а да траверсираме под Момин връх и излезем направо към първия прозорец на Синанишкото било.

7. *Хижа Беговица—Солището—Куклите—Превала между Куклите и Зъба—Беговото (Кукленското) езеро—долината на Беговица—х. Беговица — 5,30 ч.*

Това е първият маршрут, който препоръчвам на всеки, който е отседнал в хижата и има на разположение само един ден.

Тръгва се по пътеката за х. Пирин, описана по-горе (маршрут 5). Не е зле да се носи вода, защото вода за пиене има едва при слизането към езерото. Върви се по пътеката, която, като навлезе в клека, прави много серпентини, за да вземе по-леко височината. От време на време заслужава туристът да сеспре и да се полюбува на красотите, които се разкриват все повече с набирането на височина, особено на запад към Георгийца и Синаница.

В зависимост от хода за час и половина-два се излиза на Солището. Маркировката продължава на югоизток за х. Пирин, но добре е туристът да се отправи право на изток към билото между Голена (2652 м), който оттук едва се очертава като каменна чучка, и първите скали на Куклите. Върви се по билото, което се спуска от Куклите към Солището. На север е циркусът, който лежи между югозападните спусъци на Куклите и Солището. Трябва да се върви бавно, защото изкачването е стръмно. За около половин час от Солището се стига на билото. Оттук се вижда долу долината на Средна река в местността Башмандра с прекрасните ѝ пасища, а насреща малко вляво е внушителният масив на Яловарника. Вляво по билото са наредени каменните грамади на Куклите (2686 м), следвани от вр. Зъба, а в пролуката между него и Яловарника се подава централното било след Димиркапия.

Продължава се по вр. Куклите, като пътеката постепенно ясно се оформя. Тя върви предимно от южната и югоизточната им страна, но на няколко пъти излиза и на самото било. По нея се върви леко,

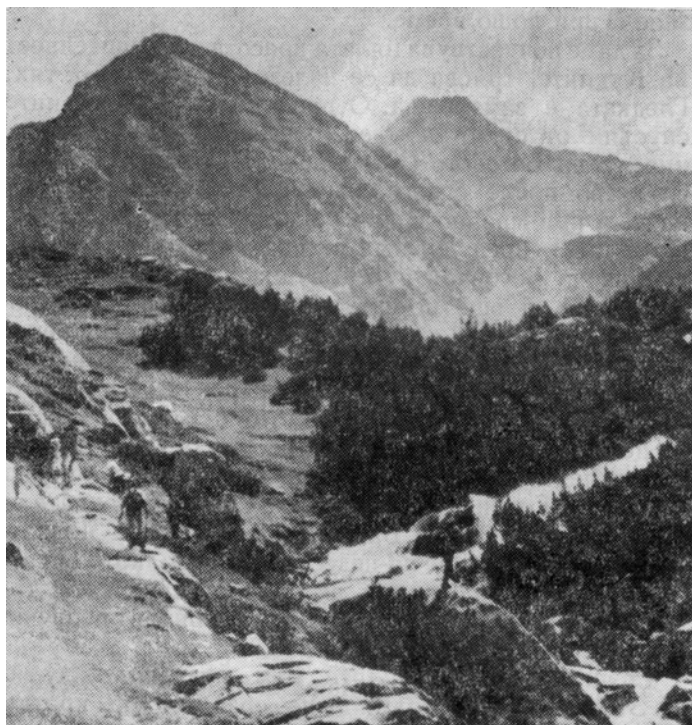
но трябва да се движим внимателно, особено при слизване и при лошо време.

За да се почувствува цялата красота и внушителност на Куклите, трябва да се излезе на някоя от тях. Гледката е замайваща. Отпред долу са шеметните спусъци от скали и улеи, които слизат в малкия циркус на Беговото (Кукленското) езеро, което при слънчево време блести с прекрасен синьозеленикав цвят, а при мрачно време е тъмно като старо олово. По-нататък пред погледа се разкрива почти цялата долина на Беговица и Беговишкия рид с масива на Каменица, а още по-нататък — на север и северозапад — част от централната било чак до Вихрен и Кутела. На запад се очертава билото на Синаница и спускащият се на юг от нея хребет на Юрушките гробища, а на югозапад — билото на Кельо (2462 м), Коцов гроб (2462 м) и Стефанов връх (2407 м). На юг погледът потъва в омарата на Струма и опира в масива на Голена, който стръмно спуска източната си страна в циркуса на Башмандра. На изток Яловарникът изглежда още по-недостъпен, отколкото когато се види при излизането на билото, а на югоизток погледът стига чак до вр. Орляк, който препречва долината на Пиринска Бистрица.

Спускането от Куклите към превала между тях и Зъбът е доста стръмно, но сравнително кратко. Преминаването на цялото било на Куклите до този превал, ако не се брои времето за съзерцание на прекрасните панорами, трае около 50 мин.

Спускането от превала към Беговото (Кукленското) езеро продължава с много серпентини по грамадния сипей, но след около двадесетина минути се слиза при езерото. Гледката оттук към изразяваните очертания на Куклите, отразяващи се в езерото, е незабравима, защото който е имал щастието да ги наблюдава оттук при слънчево време, ще ги помни, докато е жив.

За да се продължи към х. Беговица, трябва внимателно да се потърси пътеката при влизането ѝ в

Долината на Беговица с Беговишка капа и Зъба

клека, тъй като тя е толкова запустяла, че едва личи. Започва отново стръмно спускане по сипеите и камънака. Пътеката се вие по западната страна на Беговишка капа, маркирана тук с още запазените каменни купчинки и някъде с боя, преминава през една голяма морена и слиза до р. Беговица, която тук е скрита в по-голямата си част под камъните. Преминава се на десния бряг на реката и покрай една

стара кошара се излиза на пътеката, която слиза от Беговишкия превал за хижата.

Така описаният маршрут без почивките трае около 5,30 ч.

8. *Хижа Беговица—Беговишки превал—Каменица—Беговишка чучка—Яловарника—Зъба—Кукленското (Беговото) езеро—х. Беговица — 9 ч.*

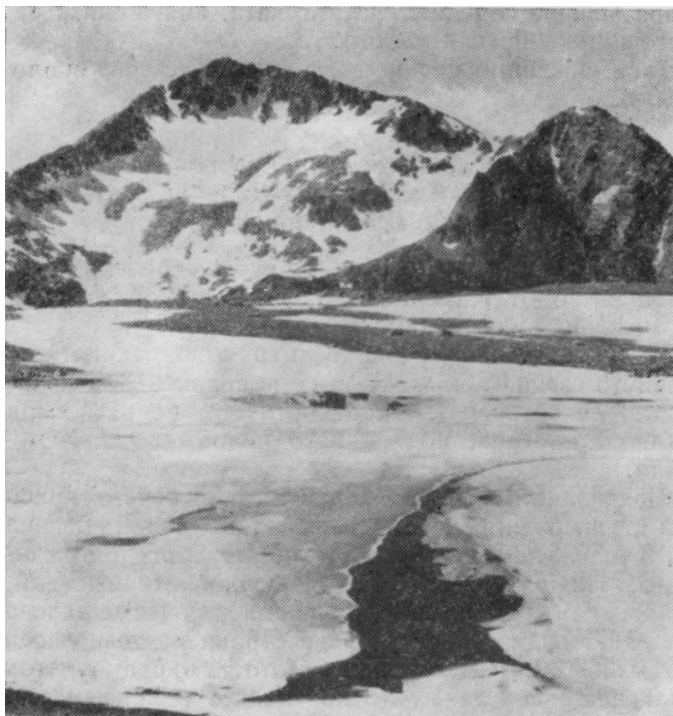
За този маршрут е необходимо хубаво време, защото минаването от Каменица до Яловарника изисква безусловно добра видимост.

До Беговишкия превал се върви по пътеката за Тевното езеро. Тук може да се направи малка почивка и да се вземе вода от поточето, което извира малко по-нагоре, под южното подножие на Каменица.

Изкачването започва веднага от поточето право нагоре по южния скат на най-западната част на масива на Каменица. Стръмнината е голяма, особено в началото. Между скалите се очертават удобните подстъпи. Напредваме бавно, но за около половин час се излиза на най-западната и най-ниска страна на този двоен връх (2690 м). Тръгва се по билото на върха на изток към най-високата му точка, където е пирамидата» Минава се през грамадни каменни блокове и на места се виждат улеите, които шеметно се спускат към циркуса на Белемето. В тях преспите от стария сняг винаги дочакват новия сняг. Достига се до пирамидата и каменната купчина на върха за около 1 час от поточето.

Каменица (2822 м) е петият по височина връх на Пирин. Но неговото странично разположение от централното било разкрива такъв широк обзор, какъвто няма от никой друг пирински връх.

От северозапад до югоизток погледът проследява почти всички по-високи върхове на главното било, като се започне от Албутин и се стигне до Ореляк.

Врх Каменица с Тевното езеро през пролетта.

Редят се последователно Кутелът и Вихрен, Муратов връх, Дончови караули, Бъндеришкият чукар Възелът и зад него Тодорин връх, Василашкият чукар, Типиците, Мозговишкият чукар, Валявишкият чукар, зад който се разкрива долината на Демяница с връх Газей от изток, както и страничното било на вр. Полежан (2851 м) чак до вр. Безбог. Точно на север се подава Дженгала, а по централното било следват Момин двор, Кралев двор, Демиркапийските чалове, Джано, Ченгелчал, Демирчал и Хамбарташ, след което

*Част от Каменишкото било - върховете Кралев двор, Малка Каменица
(Смирненски), Каменица*

билото се скрива от погледа, за да се появи отново чак към връх Ореляк, зад който се губят последните върхове на Южен Пирин.

Съвсем близо на север се е проснало Каменишкото било. с връх Малка Каменица (2596 м), неофициално прекръстен на вр. Смирненски в памет на безсмъртния пролетарски поет. На върха е монтиран железен макет на електропровод за високо напрежение от завода “Христо Смирненски”. На северозапад и запад е циркусът на Белемето с Тевното езеро (наричано още Тевното Белеметско езеро) и заслонът край

него, както и терасовидно разположените под тях езера на този циркус. Разкрива се и долината на Мозговица, а в далечината е страничното било на Георгийца и Синаница. На североизток се очертава долината на Третата река с Аргировото езеро под Демиркапия. Митровото езеро не се вижда, защото го закрива източното ребро на Малка Каменица.

Обърне ли се туристът на юг, срещу него внушително възвисява гранитното си чело Яловарникът. Неговият масив закрива целия хоризонт в тази посока. Малко на запад от него остро стърчи Зъбът. Двата върха са така изрязани и отвесни от север, че изглеждат недостъпни и внушават респект. Още по на запад следват Куклите, Солището и билото на Кельо, Коцов гроб и Стефанов връх. В североизточното подножие на Яловарника блести като сребро под слънчевите лъчи Маленкото езеро.

Започваме да слизаме на юг по билото и след около 15 мин сме на седловината пред Беговишката чучка. Заобикаляме я от източната ѝ страна и отново излизаме на билото. По-нататък то се очертава с остро изрязани скали, които с обикновена техника са мъчно преодолими, а след тях следват скалите на Яловарника. Вижда се ясно, че изкачването му направо от север е трудно и рисковано, затова слизаме в основата на изрязаните като триони скали и започваме продължително и бавно изкачване по тревните пасажи към билото, но без да излизаме на него. Така достигахме подножието на скалите на самия Яловарник. Движим се нагоре много внимателно, като търсим възможните подстъпи. Върхът се е надвесил над нас с хаотично разхвърляни скали и каменни блокове. Между тях мъчно намираме възможните пасажи, но постепенно излизаме все по-нагоре, но вляво от върха, защото право нагоре изкачването е възможно само с катерачна техника и осигуровка.

При втория вариант за изкачване на Яловарника след Беговишката чучка внимателно се спускаме по

Яловарникът, Зъбът, Куклите

тревните пасажи и каменните сипеи под голямата скала, която виждаме пред нас вляво. Пресича се една голяма морена, която до късно е легловище на голяма снежна преспа, и се насочваме към гнездото клек, което се вижда пред нас. Минавайки под него почти по хоризонтал, достигаме овчарската пътека, която излиза откъм Маленкото езеро и по сипея извежда на билото на източния хребет на Яловарника. От Каменица дотук се стига за около час и половина, а до върха са необходими още около 45 мин.

Яловарникът е двоен връх с най-висока точка в североизточния край (2763 м). От него се виждат идеално циркусът на Башмандра със Зъба, Куклите и Голена, а също и долината на Третата река и Пиринска Бистрица, както и Каменишкото било от Лоповска поляна почти до края му. Върхът се извисява шеметно над Беговишкия циркус и поради това от него прекрасно се наблюдава цялата долина на Беговица.

Започваме спускането от Яловарника към седлото между него и Зъба. Стръмнината е голяма и продължителна, слизаме почти 40 мин. Следва изкачването на Зъба (2650 м) от изток, което не е трудно по тревистия терен. Изкачваме се около 30 мин и веднага се спуска леко към превала между този връх и Куклите. Оттук по описаната в предшестващия маршрут Кукленска пътека се слиза до х. Беговнца.

Целият маршрут, безразлично по кой вариант ще се изкачи Яловарникът, трае около 9 часа. Ако се направи маршрутът в обратна посока, ще трябва да се мине през Маленкото езеро и от него да се изкачи Каменица, защото слизането от Яловарника по първия вариант е още по-рисковано от качването.

9. Хижа Беговица—Беговишки превал—Каменица—Малка Каменица—Крелевдворски превал—Тевното езеро — 5,45 ч.

До Беговишкия превал стигаме за около 2,15 ч по пътеката, описана в маршрут № 8.

След кратка почивка край поточето, от което се взема вода за из пътя, се продължава на изток през каменните блокове към седлото, което ясно се очертава между южния скат на Каменица и Беговишката чучка. Минава се покрай северния бряг на горното Беговишко езеро, след това през каменните хармани от източната му страна и се стига до тревистия стръмен склон, който извежда право на седлото. Оттук се вижда ясно почти на север пирамидата на Каменица. Про-

дължава се изкачването с посока към нея, като се подбират удобни тревисти пасажии, които да улесняват хода. Стръмнината е доста голяма, но не е много дълга, защото общо за около 1 час от поточето се стига на върха. Това изкачване на Каменица е най-лекото, а също и слизането от нея по този маршрут. След като се налюбува туристът на прекрасната панорама, която вече е описана в предходния маршрут, трябва да започне спускането към Малка Каменица. Отначало се върви покрай ръба на самото било край улеите, които стремглаво се спускат към обширните морени на циркуса. В началото има нещо като пътека, но достигайки остриите зъбери на Първите жандарми, трябва да се търсят възможните пасажии за слизание вдясно от тях. Предвижването става внимателно на достатъчно разстояние един от друг, като се внимава да не се събори някой камък, който да полети надолу. Ниско долу се вижда леглото на голямата преспа, при която трябва да се слезе. Ако тя още не е стопена, трябва да се премине през нея, а ако я няма, преминава се в горния край на ясно очертаното ѝ легло и се продължава към подножието на внушителните скални грамади, които са разположени по билото. Преминава се подножието им и като се стигне до тревистия кулоар, който ги отделя от масива на Малка Каменица, изкачва се по него и се преминава от другата (западната) страна на билото. Оттук започва изкачването към Малка Каменица по тревистата ѝ южна страна. Не след много се стига на върха с макета на електропровода. Сега може да се наблюдава и Митревото езеро, което блести под самия връх, който цял се оглежда в него. Продължава се нататък с провиране през една теснина на пътеката и се излиза отново на очертаната пътечка. Макар и камениста и на места стръмна, по нея се върви спокойно и сравнително бързо под билото от източната му страна. Като се наближи Кралевдворският превал, минава се за по-удобно на

Тевното езеро с Малка Каменица и Каменица

западната страна на билото. Скоро се достига превалът със стърчащия отдавна на него стар железен маркировъчен кол, който добре се забелязва и от двете му страни. Оттук се тръгва по добре очертаната пътека, която идва от Демиркапия и Митревото езеро за Тевното езеро, и след по-малко от 20 мин се слиза при заслона. От Каменица дотук се върви около 2,30 ч.¹

¹ От Каменица за Тевното езеро може да се слезе и по друг вариант: или през третия улей, който се спуска (като се слиза към Първите жандарми) от билото към морените на циркуса на Белемето. По тези морени след това се продължава до долните тераси на езерата в този циркус и след това по рекичката се изкачва до заслона; или през улея, който се намира по-надолу пред Малка Каменица, като пак се слиза през морените до терасите и след това по реката се излиза на заслона. И двата варианта изискват видимост и голямо търпение, защото камъните са много нестабилни и коварни

Тевното (Белеметско) езеро е едно от най-красивите и известни пирински езера. Получило е наименованието си от тъмния си цвят, дължащ се не само на тъмното му дъно, но и на отраженията на околните високи върхове и особено на Каменица. Гледката от езерото към Каменица е незабравима.¹

Голямата красота на този пирински кът привлича тук през лятото хиляди туристи и затова преди няколко години тук бе построен кокетен планински заслон. Докато не бе замърсен и захабен, този заслон бе истинско алпийско бижу. За съжаление само за последните 2 години поради безотговорното отношение на посетителите и лошото стопанисване заслонът изпадна в плачевно състояние, а мръсотията вътре и около него е най-лошата атестация, която може да се даде за нас като стопани и като граждани.

10. Хижа Беговица—Спано поле—Синанишка порта—Синанишко езеро — 5,30 ч

От хижата до стълб №40 в Спано поле пътеката бе описана в маршрут 6. Дотук се идва за около 4 часа.

Тръгва се от Сърчалийца почти на запад към Синанишката порта, която ясно се очертава като най-ниската част на билото пред нас. В началото няма добре оформена пътека, нито маркировка (а такава е необходима). Постепенно се очертава нещо като отделни пътечки, които водят към билото. Стръмничко е, но се върви сравнително леко. В подножието на портата се вижда отдясно пътеката, която идва от Спанополската порта и траверсира под билото на Георгийца за Синанишката порта, Синаница (2516 м) и Синанишкото езеро. Двете пътеки се събират под самата порта, до която се стига от Сърчалийца за около половин час.

¹ През 1902 г. край езерото се е състоял конгресът на ВМОРО, който е решил обявяването на Илинденското въстание.

Препреминава се през портата и започва слизането по добре очертаната пътека надолу към циркуса на Синаница и едноименното езеро. Гледката на върха и езерото под него е чудесна, но тя става незабравима, когато се стигне езерото с оглеждащия се връх в кристалните му води. Мястото е толкова привлекателно, че лете тук бивакуват извънредно много туристи. Това роди инициативата да бъде изграден тук заслон от типа на този при Тевното езеро, но малко по-голям. Строежът доста напредна и може да се очаква, че през 1977 г. ще бъде готов. Заслонът ще създаде условие за по-често посещаване на този красив пирински край.

Добре ще бъде, ако, преди да се слезе на Синанишкото езеро, се отиде и до върха. В този случай може да се оставят раниците при Синанишката порта и да се продължи към върха без тях.

Началото е стръмно изкачване към билото на Момин връх. Следи се маркировката с каменните купчинки, която води през камъните по западната страна на билото. След това пътеката върви почти по хоризонтал, като препреминава на южната страна на билото. Когато стигне до първия «прозорец» на Синанишкото било, тя се спуска стръмно малко надолу и след това продължава пак почти по хоризонтал към следващите два «прозореца». Наклонът на хребета, който се траверсира, е значителен и за да се движи туристът по-удобно и по-спокойно, необходимо е да следи внимателно маркировката с малките каменни купчинки, тъй като тя много улеснява. (Ако при мъгла се изпусне тази маркировка, може и да не се намери връхът.)

Като стигне пред върха до «прозореца», който именно дава отдалеч двойната форма на Синаница (затова връхът е наричан от местното население Разцепеният връх, а поради мраморния му строеж от някои и Варовитата чука), пътеката стръмно започва да се изкачва нагоре близо до източния му ръб.

Само за десетина минути тя извежда на върха. Дотук се идва от Синанишката порта за около час и половина, а връщането до нея трае дори по-малко от час.

Поради това, че върхът е разположен странично от централното било, панорамата от него е обширна и внушителна.

Ниско долу блести езерото, обградено от клека и каменните сипеи, спускащи се от върха. На север с посока югоизток се открива централното било на планината от вр. Пирин и цялата карстова част, която се белее. Гордо се издига вр. Вихрен, а пред него е Георгийца. Зад нея вдясно са Муратов връх, Спанополската порта и началото на Дончови караули. Следват западната страна на Бъндеришкия чукар и циркусът между него и Атмегдан, масивите на Каменица и Яловарника, билото на Куклите, Солището и Кельо с хребета на Котарите, както и билата и очертанията на долините на Беговица с белеещата се хижа, на Крива река и на Разсланковица и вече почти на юг — постройките на Туричка черква и изравнителният басейн на каскадата “Пирин”. На юг се разкрива долината на Санданска Бистрица и долината на Арнаутдере, а още по-нататък погледът стига до долината на Струма и опира в билото на Огражден. Почти на запад се спуска билото към върховете Конски кладенец и Шаралия, а ниско долу — на северозапад е вододелното било между р. Синаница и река Разкола, в долната част наричана от местното население още и Моменец.

След като се огледа внимателно тази обширна панорама, тръгва се по обратния път до Синанишката порта и оттук за по-малко от половин час се слиза на Синанишкото езеро.

Ако туристите тръгнат за Синаница, без да слизат на езерото, за предпочитане е да не минават по пътеката от Синанишката порта за върха. В този случай от Сърчалийца, вместо да се тръгне към пор-

тата, започва изкачване без пътека откъм югоизточната страна на Момин връх. Придвижването да е косо нагоре, докато се прехвърли първата височина на хребета, след което се разкрива широк подстъп за придвижване на запад към втората височина на същия хребет. Преодолявайки и нея, изведнъж се открива пред погледа вдясно двойният профил на Синаница. Дотук се стига от Сърчалийца само за около половин час въпреки стръмнината. Продължава се все без пътека в посока към първия “прозорец” на Синанишкото било, като постепенно се взема височина. Като се стигне до подножието на «прозореца», продължава се по пътеката, която идва от Синанишката порта.¹

Долината на Беговица с изходна база х. Беговица дава прекрасни възможности на любителите на Пирин да видят и опознаят тази планина извън стандартните пътища на екскурзионното летуване. По маршрутите, които описахме, и в комбинации с тези маршрути туристите ще се срещнат с Пирин все още такъв, какъвто го знаехме от времето, когато освен овчарите и страшните им кучета рядко се случваше да се срещнат и други живи същества, а още по-рядко да се попадне на туристи. Развитието на туризма неминуемо води до масово посещаване и пренаселеност на планината, което има и своите отрицателни страни. Примерът със заслона при Тевното езеро е доста показателен. Нека се възползваме от възможността да видим този красив дял на Ирин-Пирин, докато още не е загубил свежестта и чистотата на първичната природа.

¹ От Синаница за около 4 ч може да се слезе на горското стопанство “Синаница”, което отстои по шосе на 17 км от гара Пирин. От върха трябва да се спусне по р. Разкола и за около 2 ч се стига до стар камионен път, който отвежда право до горското стопанство, в което трябва непременно да се преспи.

ЛИТЕРАТУРА

Георги К. Георгиев. Пирин — пътеводител. София, 1956 г.

Владимир Попов. Пирин. София, 1966 г.

Никола Миронски, Атанас Вълчев, Владимир Попов. Пирин
— пътеводител. София. 1970 г.

Борис Ботев. Град Сандански — древен и млад.

Благоевград, 1971 г.

Добри Душков. Пирин—туристически речник София, 1972 г.

Николай Колев. Каменица. София, 1968 г.

БЕГОВИЦА

Николай Костов Колев

Рецензенти: Добри Душков, Борис Цветков, Иван Панайотов

Редактор: Виолета Севова

Нац. бълг. I издание; лит. група И-8;

КОД- 06-95318/1752-19-1977; изд. N 6788

Художник на корицата: Филип Малеев

Художник-редактор: Д. Димчев

Технически редактор: Д. Найденова

Коректор: О. Цанова

Дадена за набор на 5. X. 1976 г. Подписана за печат на 19. IV. 1977 г.

Излязла от печат на 30. IV. 1977 г.

Формат 84х108/32 Печатни коли 3,50

Издателски коли: 2,94 Тираж; 5100

Цена на дребно 0,22 лв.

Държавно издателство “Медицина и физкултура

пл. Славейков. 11 — София

Държавна печатница „Д. Благоев” — Пловдив

През 1977 г. ще излязат
от печат следните книжки
от „Малка туристическа библиотека”

БЕГОВИЦА
ЧИПРОВЦИ
ИЗ ВЕЛИНГРАДСКИЯ КРАЙ
РУИ ПЛАНИНА
ШИРОКА ЛЪКА
КОЗНИЦА
ТРЯВНА
ДРАГОЙНА

Туристи, четете и разпространявайте
книжките на „Малка туристическа
библиотека”

Малка туристическа библиотека

МЕДИЦИНА И ФИЗКУЛТУРА

ЦЕНА 0,22 ЛВ.